

Jaroslav Nebesář

úspory a investice

soubor článků 1936—1938

1939

Vydavatelstvo Družstevní práce v Praze

ZF 267

Předmluva

Vydávám soubor svých národohospodářských článků otištěných v letech 1936—1938. Všechny články mají buď přímý nebo nepřímý vztah k problému spoření a investic. Tento problém byl v době krise stále aktuálním, nabyl však nyní pro stát významu přímo osudového. Rozdělil jsem články ve tři oddíly. První oddíl věnován je problému úspor. Nedávno vyšel ještě v předním národohospodářském týdeníku článek obsahující plno otázek i pochybností vztahujících se k tomuto spoření. Článek i místo, kde vyšel, ukazují, jak mnoho jest ještě rozpaků a nejistot o tomto předmětu. Články tohoto oddílu souvisí spolu tak úzce, že jeden navazuje přímo na druhý. Vysvětluje se to tak, že jde o ukázky z připravovaného většího díla, věnovaného především otázce maxima úspor. Třebas chybí část věnovaná problému tak zv. volných kapitálů, upozorňují tyto články při nejmenším na komplikovanou problematiku národohospodářského zjevu zvaného úspory. Články tyto podle mého úmyslu mají být úvodem k druhým oddílům a usnadniti čtenáři, aby vnikl do podstaty boje proti bludu o kapitálové chudobě, boje, kterému věnována je ostatní část souboru.

Druhý oddíl ukazuje, jakým způsobem byl potírán u nás tento zhoubný blud, který zavinil nepopíratelnou deflační a restriktivní finanční politiku. Tato politika měla převážnou vinu na situaci, řítící se v politickou katastrofu. Uveřejňuji články tyto i proto, aby zdůrazněna byla odpovědnost vedoucích národohospodářských kruhů na politických událostech. Je přímo nespravedливо, jestliže zkoumá se odpovědnost jen u politických činitelů a přehlíží se, že naši politikové byli odkázáni ve věcech finančních a hospodářských většinou na názory zcela bludné.

Ve svých člancích potíral jsem blud o kapitálové chudobě při všech příležitostech. Uveřejňuji proto i články, které hledí vysvětlit setrvávání na tomto bludu hlubšími příčinami než pouhým nerozumem. Na všechn způsob však historie posledních let v Československu může sloužit za vhodnou ilustraci k základní thesi spisu Ericha Egnera O rozkvětu a úpadku hospodářství, že hospodářský nerozum

je pramenem hospodářského a tím i politického úpadku. Byl jen úzký kruh národohospodářských pracovníků, který bojoval proti tomuto nerozumu. Dlužno přiznat, že tento boj neměl valného úspěchu. Články mnou uveřejněné nechtě slouží jako důkaz dobré vůle potírat zakořeněný blud za okolností krajně nepříznivých. Dlužno uvážit, že v létech krisových nebylo téměř žádné odborné tribuny, která by poskytla možnost potírat vládnoucí názory hospodářské. Tím více dlužno ocenit, že zásluhou několika jednotlivců našlo se přece několik časopisů, v kterých bylo možno články uveřejňovat.

Samozřejmě, že nejenom v novinářských člancích, ale i jinak snažil jsem se potírat blud, o němž jsem byl přesvědčen, že zavinuje trvalou bídu, ale že zaviní i horší věci. Na důkaz podávám citát ze svého dopisu z r. 1937, zasláního významnému politikovi. Cituji z tohoto dopisu tuto pasáž: »Za daného stavu věcí politika naše může se opírat jen o dvě alternativy, které obě vylučují nebezpečí války. Dosavadní spojení zabráňuje válce. Oběti, které by byly pro Německo spojeny s vpádem do Čech, neodpovídají rizikům s tím spojeným. Německo má jedinou možnost, rozleptati dosavadní spojení, t. j. zeslabiti hodnotu našich smluv. Jestliže by se to podařilo, pak dochází k provedení druhé alternativy, znamená to volnost jednání a teprve pak by mohlo jíti o to, provésti eventualitu druhou. Z toho plynou tyto závěry pro praktické jednání: neoslabovat nikterak hodnotu dosavadních spojeneckých smluv, držet se jich jako klíště. Tedy zcela opačná politika, než činí kruhy, zachvácené určitou panikou. Tyto spojenecké smlouvy mohou býti porušeny jenom druhými partnery. Teprve takovéto porušení, nikoliv námi, nýbrž druhými vyvolané, dává volnost jednání.

Vychází najevo, že vlastně je dáno jen jediné východisko, jen jediná možnost, jediná alternativa. Držet se dosavadních smluv tak dlouho, dokud nebudou porušeny nebo se nestanou obsoletními.

Zatím záleží na tom, do jaké míry zvýšená hospodářská aktivita ve státech t. ř. dynamických (o níž mám odlišné přesvědčení než je u nás všeobecný názor) ukáže se úspěšnou, pokud jde o vnitřní rozleptání t. ř. bloku států boha-

tých. Mám za to, že nikoliv, poněvadž myslím, že státy bohaté budou míti dosti času, resp. budou k tomu donuceny také prováděti politiku expansivní. Myslím, že už tento obrat začal. Pro Československo *má tím větší význam, aby ono začalo politiku hospodářské aktivity*. Dosavadní restriktionismus (dříve označovaný jako politika deflační) mohl by se státi největší překážkou. Je příkaz státnosti, aby Československo, už se zřetelem k národnostní politice, vzdalo se dosavadního restriktionismu. T. ř. státy dynamické budují právě na převaze svého hospodářského aktivismu a to jim dodává důvěry. Jen provedení obdobné hospodářské politiky v jiných státech povede ke zvýšení respektu a myslím, že by vedlo i k obnovení rovnováhy obou bloků.

Restriktionismus není nic jiného než provádění politiky kartelové, monopolistické nebo politiky za účelem udržení profitů a hospodářských posic. Třebas fašistický stát vznikl za spolupůsobení těchto ohrožených kapitalistických tříd, zákonitou nutností vývoje dochází k tomu, že chtěj nechtěj provádí se politika státního kapitalismu. V dnešních poměrech ukazuje se státní kapitalismus silnější, sebevědomější a tím i útočnější. Když sleduji poslední literaturu anglosaskou, jsem přímo ohromen, jak stále se množí ne pouhé projevy, ale přímo díla vědecká, dokazující převahu stoprocentně řízeného hospodářství, proti hospodářství jen padesátiprocentně řízenému. Všechna hospodářství dnes operují s manipulovanými cenami. Jen částečná manipulace jest však právě nejhorším zlem. Není-li možná úplná svoboda trhu, pak zbývá jen státní kapitalistické hospodářství, to pracuje daleko úspěšněji. Nejhorším zlem je právě polovičatost a touto polovičatostí trpí t. ř. bohaté státy, poněvadž dosud je tam silná převaha ochrany *vested interest*. Tyto *vested interests* chrání se dnes uměle, ale to vede právě k restriktionismu. Výroka se uměle zkracuje, poněvadž tím zaručuje ohrožené zisky. Nelze od této politiky pokaženého hospodářství vrátiti se k původnímu volnému hospodářství, je možný jen úplně opačný vývoj k stoprocentně řízenému hospodářství. Je paradoxní, že státy fašistické proti předpokladům, za jakých dostaly se k moci, tento přechod k stoprocentní politice provádějí účinněji,

než státy ostatní. V tom je jejich okamžitá síla, jež zanikne, jakmile druhé státy odhodlají se k politice nikoliv hospodářsky restriktivní, nýbrž expansivní.«

V posledních dnech vyšla zajímavá kritika československé hospodářské politiky ve spise Kurta Witta Wirtschaftskräfte und Wirtschaftspolitik der Tschechoslovakei. V tomto díle, psaném se zřejmou snahou po objektivnosti, se soudí, že vládnoucím českých stranám chyběl smysl a radost z odpovědnosti při plnění úkolů směřujících k zajištění sociální podstaty národa. Spisovatel soudí tak z toho důvodu, že v Československu nepodařilo se do poslední chvíle zařaditi nezaměstnané do výroby, zamezit pokračujícímu útěku z venkova do měst a zadržeti pokles počtu narozených. Třebas správně poukazuje se na to, že průmyslová politika vlivem průmyslu samotného měla vesměs negativní ráz, mám za to, že moje články ukazují spíše než na nedostatek smyslu pro odpovědnost na nedostatek vědomostí. Nešlo o zlou vůli, kterou posilovány byly odstředivé snahy sudetských Němců a připravována půda pro pozdější agresivnost, nýbrž spíše jde jen o úpadek národohospodářského poznání. Blud o kapitálové chudobě spočíval na nedostatku rozumu a nikoliv na nedostatecích mravních. Tato analýsa poskytuje lepší vyhlídku do budoucnosti, neboť náprava záleží jen na lepším poznání. Dnes se u nás mluví stále o přerodu. Volí se zbytečně velká slova tam, kde jde jen o přeorientování názorů o hospodářství. Na konec připojil jsem články programického rázu, ve kterých se obírám úkoly, které dnes očekávají Československo na poli hospodářském. Tvrdá nutnost donutila nás, že konečně pouštíme se do politiky, která nebude se ohlížet na staré námitky a předsudky a opatří práci všem. Ale bylo by omylem domnívat se, že tím úkol je vyčerpán. Objevuje se nový těžký úkol, který spočívá v tom, že celé hospodářství musí býti organisováno takovým způsobem, abychom se ubránili hrozícímu vykořisťování. Upozorňuji proto ve svých člancích na problémy mezinárodního obchodu a autarkismu, kterými se právě teď odborná literatura tak intenzivně zabývá, a upozorňuji zejména na útočné podněty, které dává národohospodářské vědě Mihail Manoilescu svou teorií nerovné produktivity agrární a průmyslové